Historical Jewish Press (JPress) of the NLI & TAU

דבר, 05.11.1937, page 15

„ירושלים טירה נמה"*)

שני אמנים שיתפו עצמם לדבר אחד, להבעת עצמיותם האמנותית על פני רקעה של ירושלים העתיקה, „הטי־רה הנמה". אמצעיו האמנותיים של יעקב שטיינהרד בפיתוחיו הם רק שנים: לובן האור ושחור הצל, בהם מצטמצמים כל הגיגיו ורחשיו של האר־מון; וישותה של העיר העתיקה, מחותה הדוממת, קריאתה האילמת. אמצעי ההבעה של ש. שלום מרובים יותר, אפשרויותיו מוגבלות פחות: לשירותו בתוגים חטלה בכל משמעויותיה היסו־ריות והסמליות; המשקל לכל אורך נשימתו ולכל קוצר הצעקה הפורצת ונאלמת; החרוז, הסוגר את שורת הסו־לים בוודאות של מפעל נשלם שאין אחריו. ולא כלום, המאציל אמונה למו־שר מתוקף סיומו הסופי של היסוד האקוסטי הבוטח; והחרוז הלבן, שב־פשטות השיר הסגור בו אין לפון עוד, לפי שאין הצורה שבו מחייבת ביטוי זה או אחר, לשם התדמות קולית, והכ־נות, האמת הפיוטית, היא הקובעת, המכריעה.

ואף על פי שאמצעי הביטוי של שני האמנים שונים כל כך, מתמזגים רשמי הקורא והמסתכל להפעלה אסתיטית ואמוציונאלית אחת, ואין להכריע בד־בר, אם הפיתוחים של שטיינהרד באו באילוסטרציה לשירי שלום, או שירי שלום באו כרפלכסיה מבהירה לפיתוחי שטיינהרד. גושי השחור וקוי הלובן שבפיתוחים מוציאים מתוך התוהו־והבוהו של הלילה האילם את הדמויות והפרצופים המצפים לבוא הגואל לעמק יהושפט; את הצללים היוצאים בחצות הלילה לבקש את פתחו של עולם; דו־לים מתוך תהומות אופל את הלילות העמוקים, שהחיים צוללים בהם כעו־פרת.

והשירים, שירי ש. שלום, הם הפה לאלם הפלאסטיקה, הקול המחיה שלה, ביטויה הגואל.

שתי דוגמאות: התמונה רבת התנו־עה „אל בית הכנסת", בה אצות דמו־יות עוטות רז תמוהות־סודיות, כאל יש נשגב. תמונה זו מתלווה בשירת השבת לש. שלום: „אדם, אדם ושבת שלו. / יש מעלה בסערה את אורות שבתו / וחייו שלהבתם, / ארירה שלהבתם / יש בונה שבתו אריחים של דמעות / ובוהק לשבת בבוהק הדמעות. / ויש נושא כל ימיו את כפיו / לשבת ואליה לא בא. / אדם אדם ושבת שלו / אולם אחת היא שבתו של עולם. / מנרות הדמים, / מבוהק הדמעות, / ממועל כפים בלילות של תולין — / אחת היא שבתו של עולם".

הרי שלא רק הסברה לציור בשיר הזה, כי הוא הנותן כיוון לדמויות חר־זיות, הוא המעלה אותן לרום האירי־אות, לגובה הכיסופים של שבת־העולם.

וכן להיפך: השיר „מחול הוא למר־גישים בו", שבו המחול מאורש לו „נשמת עולם אשר הוגרת לחרב" והוא חש, כי „הכוכבים רוקדים עמו ברלף החיולי, ירד עליו משם"... — מלוות בפיתוח „שמחת תורה": צל של נוף יהודי גבוה מעל לאופק, שטוף אור לא־מבאן, קמוט חיוך לא־מזה, מחולל במועל בפיו המחזיקות בספר־תורה. רג־ליו, קלות, מרחפות מעל ארמה ונגות־במות, נוגעות ואינן נוגעות בקרקע, ופלגי אורה שוטפים ממעינות נגוזים. נשמתו של עולם יוצאת במחולות.

הרי שלא אילוסטרציה כאן לשיר, אלא השלמה — כגוף לנשמה, כדמות לרעיון.

ש. י. פינלס

*) אחד עשר פיתוחי עץ מאת יעקב שטיינהרד, אחד עשר פרקי שי־רה מאת ש. שלום — תרצ"ז, הוצאת ב"ל: ח. לונגשטין תל־אביב.